

Switchen Hoe? Zo!

Gijs van Dalflen

Handleiding om iets te doen
wat je niet eerder hebt gedaan

"Helder verhaal en leest vlot. Genoten van dit boek."

Titel: *Switchen – Hoe? Zo!*

Subtitel: *Handleiding om iets te doen wat je niet eerder hebt gedaan*

Auteur: *Gijs van Dalfsen*

Uitgeverij: *Strapätzen Publishing*

Eindredactie en boekproductie: *Het Boekenschap*

Coverillustratie, infographics, illustraties Veldwerk & Veldspel: *Rudi Jonker*

Illustraties: *Gijs van Dalfsen*

Vormgeving omslag en binnenwerk: *Kim van Bommel*

ISBN

9789082931105

NUR

770 Psychologie algemeen / Persoonlijke ontwikkeling

765 Creatief denken

808 Bedrijfskunde / Hrm / Leidinggeven en coachen

BISAC

SEL027000 Self-help / Personal Growth / Success

PSY034000 Psychology / Creative Ability

BUS106000 Business & Economics / Mentoring & Coaching

Op dit werk is een Creative Commons licentie van toepassing. Dit houdt in dat het is toegestaan:

- Inhoud uit dit boek te kopiëren, te verspreiden en door te geven voor niet-commerciële doeleinden via elk medium of bestandsformaat onder vermelding van de bron (titel, auteur).
- Veranderd materiaal (aangepast, of op het werk voortgebouwd) mag niet worden verspreid.
- Gebruik voor commerciële doeleinden is niet toegestaan zonder overleg en expliciete toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te achterhalen. Indien iemand meent als rechthebbende in aanmerking te komen, kan hij of zij zich tot de uitgever wenden.

Inhoud

INLEIDING	7
1 De start van iets nieuws	8
Is dit een boek voor jou?	9
Over het ontstaan van dit boek	11
Over twijfels en vrijheid	18
Waar gaat dit boek over?	22
De eerste wet van Jan Kees	25
IETS DOEN WAT JE NIET EERDER HEBT GEDAAN	29
2 Speelveld - Succes vind je op het speelveld	30
Het speelveld	31
Een speelveld opstappen	34
Voorbeelden van speelvelden	35
Welk speelveld?	37
Succes	38
Veldwerk & Veldspel	40
3 Waarde - Wat breng je mee het veld op?	48
Nieuw terrein betreden	49
Je ontdekt iets over jezelf	52
Je brengt iets nieuws mee	53
Dit speelveld, je bent er al eerder geweest	54
Over schroom en een vlammetje van plezier	55
Veldwerk & Veldspel	58
4 Inspiratie - In wat uit zich je bezieling?	66
Over bezieling en inspiratie	67
Inspiratie leidt naar je toekomst	70
Speel je eigen spel	71
Veldwerk & Veldspel	72

5	Transformatie - Treed de nieuwe ruimte binnen	80
	Een wondertje, een switch	81
	Je bent veranderd in een speler	83
	Maar hoe? Wat is er anders?	84
	Doen en zijn	86
	Op zoek naar iets van eenvoud	87
	Veldwerk & Veldspel	90
6	Creatie - Creëer de toekomst	98
	Creativiteit, vindingrijkheid, en <i>resourcefulness</i>	99
	Over creativiteit	101
	Over vindingrijkheid	107
	Over <i>resourcefulness</i>	113
	Veldwerk & Veldspel	114
7	Houvast – Hou vast wat je hebt gevonden	122
	De nuchtere persoon die binnen in mij leeft	123
	Nieuwe mensen zijn je houvast	125
	Over schilderijen, wandelingen en aardbei-ijsjes	126
	Prikborden	129
	Rituelen	133
	Veldwerk & Veldspel	138
	Techniek: Het SWITCH-Canvas	146
	Techniek: De Poolster	148
	EEN VOORBEELD VAN EEN SWITCH	153
8	Hoe Richard en Ralph voortdurend nieuwe vragen en experimenten verzinnen	154
	Tuva	155
	Eerste experimenten	156
	Volgende experimenten	158
	Transformatie en inspiratie	159

9	Speelvragen	162
	Onscherpe doelen	163
	Speelvragen	165
	Verkenning	166
	Een terugblik op je hoofdvraag	167
	Wat te doen als je geen vragen hebt	169
	Veldwerk & Veldspel	172
10	Experimenten	180
	Typen experimenten	181
	De stap van vraag naar experiment.	183
	Over beginnen en afsluiten, en over improviseren	186
	Veldwerk & Veldspel	188
	IETS NIEUWS OP JE WERK	199
11	Iets nieuws voor jezelf	200
	Aspecten die specifiek zijn voor werksituaties	201
	Perspectief vanuit het bedrijf	204
	Het SWITCH-Canvas in een werksituatie	206
12	Iets nieuws voor je bedrijf	212
	Heeft je bedrijf interesse in je initiatief?	213
	Een verkenning is een instrument voor innovatie	215
	Een pilot in projectland	217
	Projecten en pilots: instrumenten voor verschillende situaties	221
13	Iets nieuws met je team	222
	Hoe gebruik je als team het SWITCH-Canvas?	223
	Speelveld - Zorg voor een plek waar je pilot mensen ontmoet	224
	Waarde - Toets voortdurend je baten	224
	Inspiratie - Zorg voor bevologenheid in je pilot	226
	Transformatie – Je pilot is niet meer van jou alleen	228
	Creatie – Stel volgende vragen, zet een nieuwe koers uit	229
	Houvast – Koester gewonnen terrein	230
	Techniek: De Poolster voor een pilot	232

14	Het formuleren van je vraag	236
	Een gezamenlijke vraag verbindt je team	237
	Vragen scheppen een ruimte	238
	Als team je bevologenheid voor een vraag peilen	240
	Als team een vraag met een goede uitdagingsruimte vinden	240
	De relevantie van je vraag onderzoeken	242
	Vragen vind je op een speelveld	243
	Techniek: een aantal eenvoudige technieken om een vraagstelling te toetsen	244
	BIJLAGEN	251
	Gebruik van het SWITCH-Canvas	252
	Pijlers onder het SWITCH-Canvas	254
	NAWOORD EN DANKWOORD	267
	Nawoord	268
	Dankwoord	271
	Over de auteur	273
	INDEXEN	275
	Register	276
	Overzicht van diagrammen en modellen	278
	Overzicht van technieken	278
	Bibliografie	279

Inleiding

1

De start
van iets nieuws

► IS DIT EEN BOEK VOOR JOU?

lets gaan doen wat je nog niet eerder hebt gedaan, daar gaat dit boek over. Iets nieuws ondernemen. Hoe pak je zoiets aan? Hoe begin je?

Heb jij iets wat je niet eerder hebt gedaan en wat je zou willen doen? Dan ben je niet de enige, we hebben dat allemaal, zulke gedachten, wensen en dromen. We zijn mensen, we zijn niet geschapen voor eentonigheid. We hebben een ijverig verstand, een verbluffend aanpassingsvermogen, en een verbeelding waarmee we ons situaties kunnen voorstellen die er nog niet zijn. En we kunnen zulke situaties vervolgens ook tot leven roepen. Onze levendige geest zwerft, gaat eens hier en daar buurten, gaat op onderzoek uit. Als een nieuwsgierig kind in een onbekend huis.

Misschien de belangrijkste vaardigheid: dingen oppakken die je niet eerder hebt gedaan.

Onze maatschappij is in beweging, ook daardoor kom je al vanzelf in aanraking met dingen die je niet eerder hebt gedaan. Er is voortdurend nieuwe technologie die voor veranderingen zorgt en dat zal nog wel even doorgaan. Nieuwe manieren van samenwerken ontstaan, beroepen komen en gaan. Werk wordt flexwerk, werkers worden flexwerkers. Je bent geregeld aan de slag met tools en software die nieuw voor je zijn, werkend aan klussen waar je nog onbedreven in bent.

Welke vaardigheden spelen daarbij een rol? Wat zijn de *21st century skills*? Er wordt in ieder geval van je gevraagd dat je de flexibiliteit hebt om te blijven leren, je makkelijk aan te passen, en soepel te switchen. Misschien is de belangrijkste vaardigheid wel: ervoor openstaan om dingen op te pakken die je niet eerder hebt gedaan.

Het is bovendien al minder waarschijnlijk dat je je hele werkzame leven eenzelfde bezigheid hebt. Mensen leven langer en werken vaak langer door. Of, zoals een trendwatcher tegen mij zei: 'Waarom niet switchen, je hebt nog dertig jaar!'

Tenslotte is het gezond om zo nu en dan van plek te veranderen en een nieuwe uitdaging te kiezen. Om je geest te verzetten, en iets nieuws te verkennen waar je affiniteit mee hebt. Het is daarbij een stuk aardiger om actief je weg te zoeken in plaats van 'nog een tijd te moeten', zoals ik het mensen weleens hoor verwoorden.

De turbulentie in de maatschappij is eigenlijk goed nieuws. Er is van alles aan de hand, er zijn mensen nodig, je krijgt het gevoel dat er best kansen zijn. De trendwatchers hebben het maar druk met het aanwijzen van veranderingen. Maar wie zegt er nu eens

iets over jou? Hoe jij als individu in die veranderende maatschappij je beste beentje kunt voorzetten? Hoe doe je dat dan, iets oppakken wat je niet eerder hebt gedaan? Dit boek gaat daarover.

Maar het gaat niet alleen over werk of over je rol in de maatschappij. Het gaat over alle situaties waarin je iets nieuws onderneemt, ook over situaties in je persoonlijke leven. Het gaat over creatief zijn – niet in de zin dat je ideeën bedenkt, maar dat je iets voor jezelf creëert. Het gaat over *vrijheid*. Over in vrijheid nieuw gebied verkennen. Als een levenskunst. Over hoe je zo'n verkenning kunt beginnen, in beweging kunt komen, met de blik vooruit, op de toekomst gericht. Lichtvoetig en met humor, nieuwsgierig, actief. Als het nieuwsgierige kind in het nieuwe huis. Dat alle kastjes mag opendoen, in alle laatjes mag kijken, alles proberen en overal aanzitten.

Is dat iets voor jou? Herken je wat voor jezelf? In je werk of in je persoonlijke leven? Is er iets wat je zou willen verkennen?

▶ OVER HET ONTSTAAN VAN DIT BOEK

Waar het begon

Een paar jaar geleden, in een tijd dat ik net met een baan gestopt was, juist een webshop had geopend en veel nieuwe mensen ontmoette, begon me iets op te vallen. Als mensen mij vroegen wat ik voorafgaand aan die webshop gedaan had, en ze hoorden dat dat iets anders was geweest, dan ontstond er regelmatig een gesprekje.

ik ga ook wat anders doen

'Had je al eens een webshop gehad?'

'Nee.'

'Maar... je had iets gedaan wat erop leek?'

'Eigenlijk niet.'

'Werd je bedrijf dan gesaneerd?'

'Nee.'

'Waarom moest je dan weg? Liep je werk niet goed?'

'Ik hoefde niet weg. Ik ben zelf weggegaan.'

Sommige mensen vertelden me daarna over hun eigen situatie. Een soort ontboezeming.

'Ik ga ook wat anders doen. Maar nu werk ik nog bij dit bedrijf of bij dat instituut.'

En dan vertelden ze me wat ze van plan waren te gaan doen. Van hun ideeën, hun plannen. Van hun droom. En ook legden ze me uit waarom ze nog even moesten wachten voordat ze de stap maakten. De belemmeringen die ze ervoeren, de blokkades, de redenen.

Het duurde even voor het tot me doordrong. Sommige mensen openden hun hart voor me. Ik was soms ontroerd en soms ook verward. De oorspronkelijke aanleiding van onze ontmoeting was op de achtergrond geraakt.

Ik dacht er niet-begrijpend over na. Waarom vertellen ze dat aan mij, een onbekende? Op een gegeven moment viel me in dat het ermee te maken had dat ik met iets was gestopt wat goed liep. En dat ik daarvoor in de plaats iets was gaan doen wat ik niet eerder had gedaan. Die combinatie. Ik ging er beter op letten. Ik probeerde in volgende gesprekken te ontdekken wat de aanleiding was. Het waren inderdaad die twee dingen: dat ik succes had opgegeven, en dat ik iets was begonnen wat ik nog nooit eerder had

gedaan. Misschien nog versterkt door de manier waarop ik het vertelde. Kort en feitelijk en terloops, zodat het wel leek alsof ik het achteloos had gedaan. Alsof ik gedachteloos het onbekende was ingestapt.

Of zou misschien ook nog iets hebben doorgeschemerd van de vrijheid die ik had gevoeld toen ik indertijd de knoop doorhakte? Onder die sterrenhemel toen?

Misschien. Maar eerst dit: nu ik iets begreep van wat er aan de hand was, stelde ik mijzelf een andere vraag: zou iemand er wat aan kunnen hebben als ik vertel wat ik heb meegemaakt? De mensen die op mij afkwamen dachten van wel. Of zo leek het. Wist ik misschien iets waar zij juist naar zochten? Maar wat was dat dan, wát zou ik ze kunnen vertellen? Wat had ik nu precies gedaan? Was het niet alleen een persoonlijke ervaring? Maar dat laatste was eigenlijk onwaarschijnlijk. Wensen en dromen, het komt me voor dat we die allemaal hebben. Het zit in het menselijk ontwerp.

Hoe ik besluit dat het voor mij tijd is iets anders te gaan doen

Toen ik een jongetje was, had ik niet een grote wens om brandweerman of piloot te worden. Wat ik me wel herinner, is dat ik me probeerde voor te stellen hoe het zou zijn om een beroep te hebben. En wat voor beroep dan? Er verscheen me geen enkel beeld voor ogen. Later, toen ik studierichtingen moest kiezen, wist ik het ook nog niet. Ik streepte weg wat me niets leek en hield wat over zonder iets echt te kiezen. Toen de rook eenmaal was opgetrokken, de wilde haren geknipt, de ontdekkingsreizen afgelopen, keek ik om me heen en bleek ik me in een kantoor te bevinden op de tweede verdieping van een blokkendoosgebouw. Met een groep van een paar honderd mensen waren we bezig een technische omgeving in te richten. Iedereen had het reuzedruk, we kregen dingen voor elkaar, en er liepen ook dingen mis. Het ging als gebruikelijk over organisatie, computers, processen, techniek en dergelijke. Het soort programma dat me boeit: een lastige situatie waar je al je handigheid, vindingrijkheid en slimheid voor nodig hebt. De klus liep zo langzamerhand ten einde, en men begon mij te polsen voor volgende klussen. Dat was de voor de hand liggende volgende stap: een programma met nog meer mensen, nog meer machines, processen en vindingrijkheid.

Ik besloot echter dat het tijd was iets anders te gaan doen. Ik vroeg mijzelf vooral af of *het me riep* om een volgend, groter programma te doen.

Ik nam er de tijd voor, voor die vraag, misschien heb ik er een klein jaar mee rondgelopen. En langzaam maar zeker vormde zich in mijn hoofd het antwoord. Als een luchtbel die vanuit de wazige bodem van de poel opstijgt naar het licht, en die op zijn weg naar boven in omvang toeneemt en helderder wordt.

Nee, dit riep mij niet.

Ik realiseerde me dat er geen verschil is tussen een groot budget en een groter budget. Geen verschil voor mij. Geen verschil tussen een groot programma en een groter programma. Tussen meer medewerkers of nog meer medewerkers. Dat daarbij mijn rol hetzelfde zou blijven zonder dat er een ontwikkeling voor mij in zat. Er was in die toekomst van een groter programma niet iets engs, verrassends, uitdagends voor mij. Iets waar ik zowel angst voor had als blij van werd. Niet iets wat mij écht trok. Ik zou vooral voortzetten wat ik al kon en wat ik al deed. Ik zou gevangen blijven binnen mijn expertise en vaardigheid, mijn ervaring en routine. En ik besloot dat ik dan dus blijkbaar geen programmamanager zou blijven.

Hum...
tijd voor iets nieuws!

Zo had dat moment zich aan mij voorgedaan. Het besef dat er een periode ten einde is. Dat er iets is voltooid.

Was dat relevant voor andere mensen? vroeg ik me af. Maken andere mensen dat ook zo mee? Ja, waarschijnlijk wel – in zijn eenvoud leek het me niet slechts een persoonlijke ervaring maar een wezenlijk ingrediënt van het menselijk doen en laten. Alle goede dingen komen ook weer tot een eind. Voor de mensen die mij van hun nieuwe inspiratie vertelden gold het ook. Ze zagen een uitdaging in de toekomst voor zich, en het heden was weliswaar niet afgelopen maar wel voorbij.

lets doen wat je niet kan

Toen ik me eenmaal realiseerde dat ik geen programmamanager zou blijven stelde ik mijzelf de vraag: wat roept mij dan wel? Is er eigenlijk iets wat mij roept?

Aanvankelijk wist ik het niet.

Ik dacht na en ik probeerde ook een aantal dingen uit, ik experimenteerde. Ik volgde mijn interesses, pakte een paar vroegere bezigheden weer eens op, probeerde het een en ander uit. Maar daar kwam niet een concreet idee uit voort voor iets wat ik nu zou kunnen of willen doen.

Wel kwam er een inzicht uit. Na met verschillende dingen bezig te zijn geweest, drong langzamerhand tot me door dat het antwoord op mijn vraag niet in het verleden lag. Het kon niet iets zijn wat ik al eerder gedaan had. Als ik zulke dingen oppakte, raakte ik

niet enthousiast. Niet écht enthousiast, zelfs als ik het fijn vond om ze te doen. Ik werd toch ook een beetje een zeur, wist al wel wat er ging gebeuren, wist alles beter en van dat soort gedoe. Het leek wel alsof de dingen die nog het meeste kans op succes hadden – omdat ik er al wat ervaring mee had – me nog het minst vrolijk maakten. Het daagde me dat datgene waar ik naar op zoek was iets nieuws moest zijn. Een avontuur dat ik zou kunnen beleven met de verwondering van een kind, zoals een kind speelt. Dat ik iets wilde uitproberen wat ik nog niet eerder had gedaan.

Ik ging erover nadenken wat nu eigenlijk een avontuur is. En hoe kun je eigenlijk voor jezelf een avontuur organiseren? Is dat niet per definitie onmogelijk? Je bent nu eenmaal de opeenstapeling van al je ervaringen... Is het wel mogelijk om daar los van te komen? Heb je als mens eigenlijk wel het talent ter beschikking waarmee je iemand anders kan zijn? Een springplank. Een luikje om door te ontsnappen. Of zit je aan jezelf vast, ben je nu eenmaal in jezelf gevangen?

Lang heb ik daarmee rondgelopen, met die vraag. Met een beetje een hulpeloos en hopeloos gevoel, alsof ik me in een ruimte bevond waar ik de uitgang niet kon vinden. En dat je dan langzamerhand gaat geloven dat er geen uitgang is. Totdat er in mijn onderbewustzijn toch weer langzaam maar zeker een stap werd gezet...

En het antwoord ontsprong in mijn hoofd: *je kan voor jezelf een avontuur creëren, simpelweg door iets te gaan doen wat je niet kan.*

Je kan voor jezelf een avontuur creëren door iets te gaan doen wat je niet kan.

De eenvoud van de gedachte verblufte me. Ook toen ik er langer over nadacht bleef het overeind, ik kon er geen speld tussen krijgen.

Ik was gevangen in de aanname dat je dingen moet doen die je goed kan. Onbewust zocht ik naar iets nieuws wat ik goed zou kunnen. En dat bracht me terug naar het verleden, naar dingen die ik eerder gedaan had. Van zulke bezigheden kon ik namelijk weten dat ik het er wel goed van af zou brengen. Maar dat waren dan geen nieuwe dingen. Daarmee hield ik mijzelf gevangen in wie ik al was. Ik zou binnen het territorium van mijn reeds verzamelde ervaring blijven. Dezelfde opgebouwde vaardigheden toepassen. In bekende routines vervallen. Dat was niet *iets nieuws*.

*ik wist helemaal niet
dat je dat kon!*

ik kan het ook niet

iets gaan doen wat je niet kan. Hoe langer ik erover nadacht, hoe logischer scheen me de verbinding toe met... plezier! Welbeschouwd beschrijft het precies de situatie van een kind, dat immers nog veel niet kan. Alles is nieuw, alles is experimenteren, alles is onderzoek. Alles is avontuur. Met een schepje in de zandbak. Scheppen. Een kuil graven. Of een berg maken. Nóg een grotere berg. Hé, een ander kindje heeft een emmertje! Zand in het emmertje doen. Leeggooiën. Limonade! Een reeks verrassingen is het.

Maar zover hoefde ik natuurlijk ook niet terug in de kindertijd. Hoe spannend was het om rijles te krijgen! Voor het eerst een presentatie te geven voor een groep mensen! Je schoonouders te ontmoeten! De eerste week in je nieuwe baan!

In eerste instantie maakte het een vreemde indruk op me, de gedachte om iets te gaan doen wat ik

niet kon. Wereldvreemd eigenlijk, en ook onpraktisch. Dwaas eigenlijk.

Maar nu waren er ook momenten dat ik in een frisse wind liep. Ik had een oude vermoeidheid van me afgeschud, ik voelde me bevrijd. Mijn pas versnelde, ik kreeg er weer zin in. De wereld leek vol mogelijkheden te zitten, terwijl zij kort daarvoor in mijn ogen nog een kamer zonder uitgang was geweest. Het voelde bijna alsof ik met een tweede leven kon beginnen.

Waarom is dit boek geschreven

Ik keerde terug naar mijn vraag: was het relevant voor andere mensen wat mij overkomen was? Als ik dit iemand zou vertellen, zou die daar wat aan kunnen hebben?

Dat je ook de vrijheid hebt iets te gaan doen waar je nog niet goed in bent.

Ja, dacht ik. Voor een aantal van de mensen die mij hun droom vertelden wel.

Een bevrijdende gedachte voor hen, juist zoals ze dat voor mij was geweest. En voor andere mensen waarschijnlijk ook. Mensen die iets nieuws willen oppakken, in hun werk of in hun persoonlijk leven.

Rond die tijd deed ik ergens op uitnodiging een presentatie. Ik was in die periode bezig om het SWITCH-Canvas te testen in de praktijk: werkte het ook echt, en wat kon er nog verbeterd worden? Een aantal van mijn toehoorders was enthousiast. Ik keek ze in de ogen en probeerde te raden waar ze nu precies zo enthousiast over waren. Wat had ik precies gezegd?

Maar het was niet iets wat ik gezegd had. Wat ze had aangeraakt was iets wat ze voor zichzelf gezien hadden: een vrijheid. Dat ze iets konden gaan doen wat ze nog niet zo goed konden. Niet per se datgene wat het verstandigst was. En vooral dat ze ook al wisten wat dat was, datgene wat ze wilden, een wens die een opgesloten bestaan leidde en die nu bevrijd werd.

Een bevrijdende gedachte. Dat was het wat ik had gevonden. Maar ik vond het niet genoeg. De start van iets nieuws, oké, maar hoe ga je dan verder? Het is belangrijk om je droom te verwezenlijken, daar zou ik mensen iets voor in handen willen geven. Een aanpak.

Of bestond er misschien al zo'n aanpak? Ik zocht ernaar maar ik vond hem niet. Er bestond geen model om doelbewust een nieuw gebied te verkennen, dat was mijn conclusie. Terwijl dit in de ontwikkeling van een mens toch wezenlijk is. Elk kind leert fietsen door het te doen.

Nu ik me hierin verdiepte, kwam het me voor dat er een fascinatie wakker werd die ik al veel langer met me meedroeg. Als ik terugkeek naar wat ik zoal gedaan had, dan leek het wel een ketting van ontdekkingstochten. Voordat ik in de blokkendoos van het kantoor terechtkwam, was ik onder andere imker, mijnwerker en postbode geweest. Niet alles was een ontdekkingstocht, maar veel toch wel. Ik had vaak nieuwe dingen uitgeprobeerd, ik had me eigenlijk altijd al aangetrokken gevoeld tot onbekend gebied. Of is dat misschien voor iedereen zo? Is ieders leven een aaneenschakeling van dingen die je niet kan? Gewoon, omdat een leven nu eenmaal zo verloopt, het is niet alleen fietsen dat je voor het eerst moet leren.

Hoe pak je iets aan wat je niet eerder gedaan hebt?

Ik raakte erdoor geboeid: hoe pak je zo iets aan? Iets nieuws. Een verkenning op onbekend terrein. Wat valt daarover te zeggen? Uit die fascinatie is dit boek ontstaan. Het is geschreven om je een aanpak in handen te geven om iets te doen wat je niet eerder gedaan hebt. Ik heb het geschreven voor de mensen die mij hun droom hebben verteld. En voor jou als jij nieuw gebied wilt verkennen. Om meer vrijheid te ervaren in je avonturen. Ik heb daarbij mijn best gedaan om te vermijden een saai systeemboek te schrijven. Ikzelf zou zo'n systeemboek niet willen lezen, dus dan kan ik het maar beter ook niet schrijven. Voel je vrij om eruit te vissen wat je wilt, te lezen wat je interesseert en andere dingen over te slaan. Ik hoop dat je iets vindt wat je verder helpt bij een van je ondernemingen.

Voor ik doorga

Ik zal nog kort schetsen hoe het mij verder ging, voor diegenen die daar nieuwsgierig naar zijn. Anders blijft dat zo in de lucht hangen.

Nu ik een idee had hoe ik mijn avontuur kon ontwikkelen, keerde ik weer terug bij de vraag: *wat roept mij?* Die vraag bekeek ik nu met andere ogen. De combinatie van mijn twee vondsten – het besef dat het iets was wat ik nog niet eerder had gedaan, en het besef dat dat iets zou zijn wat ik nog niet kon – maakte dat ik op een andere manier om mij heen keek. Mogelijkheden die ik eerder niet overwogen had, presenteerden zich nu voor mij. Ik had het antwoord nog niet, maar ik voelde mij al een stuk lichter.

In mij kwam langzamerhand een woord naar boven. Een woord dat zowel afkeer inboezemde als aantrekkingskracht uitoefende. Iets waarvoor je gewaarschuwd wordt: doe dat niet, begin daar niet aan. Je eindigt berooid, je huwelijk loopt op de klippen en nog een paar waarschuwingen meer. Als een luchtballon steeg het langzaam maar zeker op; aanvankelijk klein en in de verte boven de horizon kwam het op mij toegedreven en werd groter. Mijn afkeer verwaterde tot angst, en mijn angst verdunde tot een gezonde opwinding.

En dat woord was: *ondernemer*.

Schrikte het me af? Ja. Trok het me aan? Ja, ook.

Kon ik het? Nee. Geen ervaring. Geen aanwijzing of ik het zou kunnen.

De kernvraag was natuurlijk: riep het me? Ja, blijkbaar deed het dat.

► WAAR GAAT DIT BOEK OVER?

Het SWITCH-Canvas

Mijn broer vertelde me dat hij bij het lezen van een boek ongeduldig is om te weten te komen waar het nu om draait. Hij wil dat eigenlijk aan het begin weten – om te bepalen of hij wel verder wil lezen – en voelt zich aan het lijntje gehouden door auteurs die de verrassing bewaren. Waarom vertelt de schrijver niet meteen waar het op staat?!

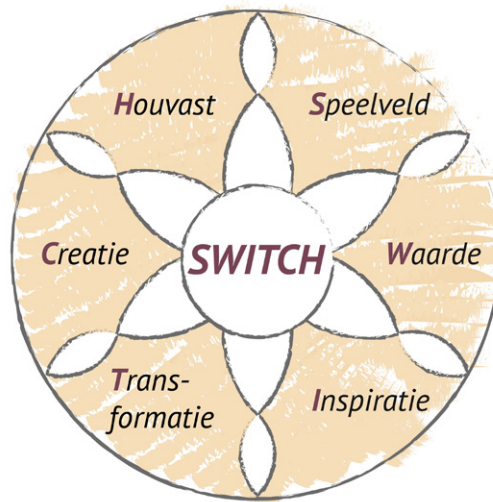
Daar kan ik me wat bij voorstellen. Ik zal daarom hier de kern schetsen, zodat je weet welke kant het opgaat.

In dit boek beschrijf ik een denkmodel en een aanpak om *nieuw gebied te verkennen*: het SWITCH-Canvas.

Het gaat om deze vraag: als je een radicaal andere richting wilt geven aan je werk, je bezigheden, of je leven, een *switch*, hoe kun je dat dan aanpakken? In zulke situaties denken wij snel aan een *project*, of we neigen naar de gedachte dat er een *probleem* opgelost moet worden. Dat zijn blijkbaar de methodes die ons te binnen schieten als we over veranderingen nadenken. We hebben echter geen model om zomaar iets nieuws te ondernemen, om in vrijheid nieuw gebied te verkennen.

Het SWITCH-Canvas is dat model. Het is niet uit op gedragsverandering van mensen, het is niet bedoeld als zelfmanagement (eigenlijk ook een vorm van gedragsverandering), en het heeft geen therapeutische, psychologische of spirituele intentie.

Het SWITCH-Canvas is een aanpak om *iets te ondernemen wat je niet eerder hebt gedaan*. Een verkenning of innovatie dus, zonder dat er een probleem aan ten grondslag ligt. Voor jouzelf, of, als er meer mensen bij betrokken raken, voor een team. Bruikbaar in allerlei situaties, groot, klein, persoonlijk, zakelijk. Het is een *canvas*, een leeg schilderdoek waarop je je eigen switch kunt schetsen.

Zes aspecten

Ik ben tot de overtuiging gekomen dat er zes aspecten zijn die een rol spelen bij zo'n switch. Als je die zes kent, kun je een situatie doorzien en naar je hand zetten.

Dat zijn:

Speelveld

Er is altijd een speelveld. Een plek waar *het gebeurt* en die je betreedt.

Waarde

Wat er eigenlijk altijd gebeurt, is dat iets waarvan je dat niet verwacht waardevol blijkt te zijn. Iets wat je meebrengt, pas op het veld zie je wat dat is.

Inspiratie

Je bent niet toevallig juist op deze plek, er is iets wat je boeit, iets wat je aantrekt.

Transformatie

Het kan gebeuren dat je onverwacht niet meer van buiten naar het spel kijkt maar van binnenuit. Iets heeft zich ontploefd...

Creatie

Je nieuwe situatie nodigt je uit tot creativiteit. Je doet nieuwe dingen, je komt op nieuwe ideeën.

Houvast

Een praktische instelling helpt je om nieuw veroverd gebied vast te houden.

Samen heten deze zes aspecten: het SWITCH-Canvas.

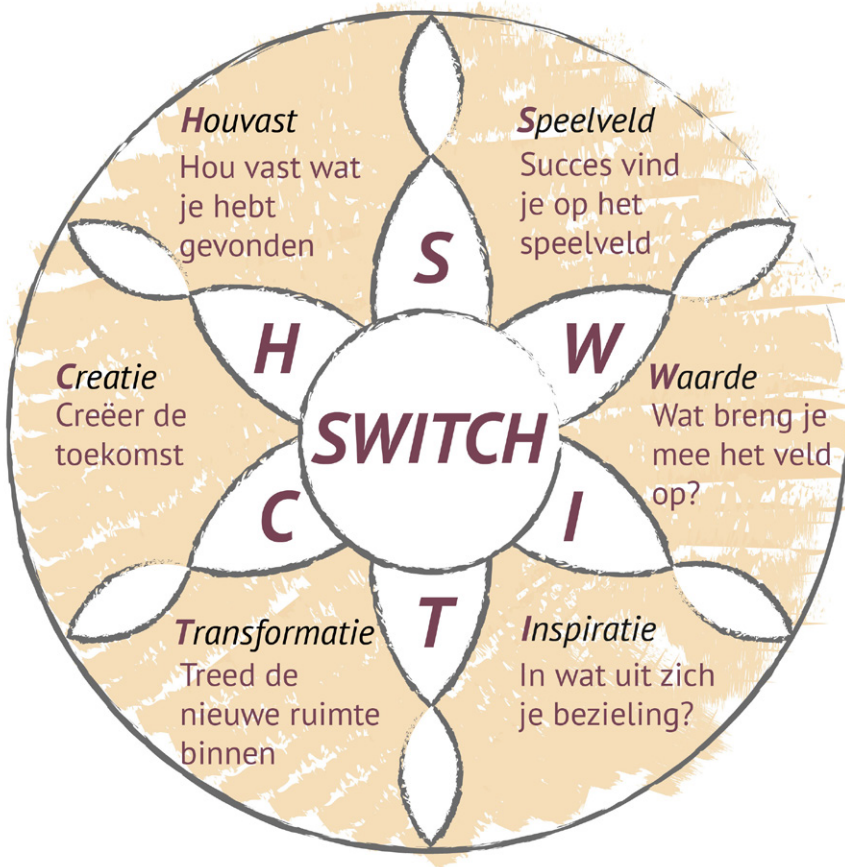
De kneep van het SWITCH-Canvas

En waar zit hem nu de kneep van het SWITCH-Canvas? Welk nieuw idee brengt het naar voren? Vroeg mijn broer.

Wel, het bijzondere zit vooral in hoe je begint. Je gaat een speelveld op. Je begint niet met denken, of met ideeën of plannen, maar je begint met een experiment in je nieuwe gebied. Want het SWITCH-Canvas is een aanpak voor het verkennen van nieuw gebied. Ken je een ander model daarvoor? Nee? Inderdaad, daar zit hem dus de kneep!

Waar kun je het voor gebruiken

Het SWITCH-Canvas is geen streng model in de zin dat je het beslist op een bepaalde manier moet toepassen. Het ziet er zo uit:

Het SWITCH-Canvas

Zoals gezegd begint het met het *Speelveld* rechtsboven. Je kunt vervolgens de andere aspecten langslopen, of ook alleen datgene gebruiken wat je van pas komt in jouw situatie. Voor concrete dingen. Voor ander werk of voor een reis rond de wereld. Om zpp'er te worden of een roeiclub te starten. Voor een midlife- of carrièreswitch of nog iets anders. Iets wat je aantrekt maar waarvan je nog niet precies weet hoe het eruitziet, als het dus om een verkenning gaat.

▶ DE EERSTE WET VAN JAN KEES

Je hoeft niet al je schepen achter je te verbranden als je aan iets nieuws begint. Veel mensen gaan onbewust uit van dat beeld, en dat is er vaak de oorzaak van dat de zaak stilstaat. En dat is te begrijpen. Om je in een alles-of-nietsituatie te begeven, dat is een grote stap om te nemen.

In plaats daarvan kun je ook met experimenten beginnen. Naast de dingen die je doet. Om het gebied te verkennen. Om dat te illustreren is er iets wat ik eerst nog moet vertellen voordat ik kan beginnen met het SWITCH-Canvas. Een gebeurtenis. Een puzzelstukje. Dat de kern raakt van wat het is om op nieuw gebied te gaan opereren. Ik moet iets vertellen over wat mij later overkwam, of eigenlijk over wat iemand mij vertelde.

Ik was nu dus een ondernemer, maar een ondernemer zonder een bedrijf. Onwillekeurig moest ik denken aan het karakter dat je nog weleens in films tegenkomt, meestal op cocktailparty's: de schrijver die nog geen boek heeft geschreven. Daar leek ik wel een beetje op. Op verjaardagen en feestjes, als men mij vroeg wat ik deed, noemde ik mijzelf nog maar geen ondernemer. Ik zei: 'Ik weet nog niet wat ik ga doen.' En dat was natuurlijk ook de waarheid. Ik denk dat dat niet vreemd is, mensen die met iets nieuws beginnen zullen vaak al wel een richting in gedachten hebben, maar daarbinnen is nog niet uitgekristalliseerd wat precies hun rol gaat worden.

Omdat ik geen verleden of opleiding als ondernemer had, kende ik geen ondernemers. Zo gaat dat als je iets anders doet dan je voorheen deed, je omgeving past nog bij je vorige leven zeg maar. Op vakantie was ik echter toevallig wel een ondernemer tegengekomen, en die had ik gevraagd of ik hem later eens mocht bellen. In dit geval had ik het wel durven zeggen: *ik ben ondernemer*. Zo werkt dat blijkbaar, je spreekt je toekomst hardop uit en vervolgens komen er relevante zaken op je pad.

Jan Kees heette hij. We spraken af in een restaurantje op de Veluwe. Van tevoren had ik zitten denken hoe het gesprek zou lopen. Ik was niet op m'n gemak, ik sprak helemaal niet de taal van de ondernemer. Ik zou waarschijnlijk niet goed kunnen formuleren wat ik nodig had en ik had ook niet iets concreets om te bespreken. Het beste leek me om een aantal ideeën mee te nemen en daar met hem doorheen te lopen. Op dat punt was ik aangekomen, dat lag dus voor de hand. Ik had een papier bij me met daarop een lijstje van een stuk of tien zakelijke ideeën.

Zo gauw hij het lijstje in het oog kreeg, we zaten maar net aan tafel, zei hij: 'Voordat we beginnen: het heeft eigenlijk geen zin om over businessideeën te praten, want elk idee praat je in vijftien minuten stuk.'

**iets doen wat je niet
eerder hebt gedaan**

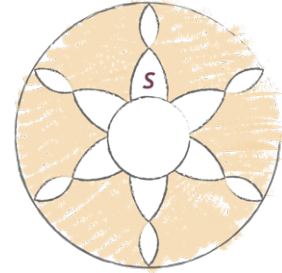
Speelveld
– succes vind je
op het speelveld

It's impossible to learn to plow by reading books.

Richard Linklater

*Hoe dichterbij men het onbekende nadert,
des te inventiever en flexibeler wordt men.*

R. Buckminster Fuller

► HET SPEELVELD

Het speelveld, dat was al vroeg naar voren gekomen als een element dat een rol speelt bij iets nieuws. Mijn aanknopingspunt was de eerste wet van Jan Kees. Daarin zat zo'n dosis aanstekelijk enthousiasme dat ik aan de slag was geraakt voor ik het wist. Dat had me het veld doen opstappen en daar allerlei acties doen ondernemen.

Bovendien was het een eenvoudig en helder beeld: een veld waarop mensen actief zijn. Naar zulke duidelijke beelden was ik op zoek. Een aanpak om nieuw gebied te betreden moest wel eenvoudig en natuurlijk zijn en bestaan uit vertrouwde componenten. Het kon niet een kunstmatig en complex model of systeem zijn. Elk van ons heeft het al vele malen gedaan, als kind: nieuwe dingen beginnen. En als volwassene ook weer.

Ontelbaar vaak. Je kan het al. Het moet dus wel bestaan uit elementen die je al kent, die je vertrouwd zijn.

had ik maar ideeën
wat te doen..

ja wat doen,
dan krijg je ideeën!

Ik keek nog eens met nieuwe ogen naar de eerste wet van Jan Kees: wat zat daar nu in? Wat had hij ook alweer precies gezegd?

Hij had gezegd:

'Je moet niet beginnen met een idee en dan gaan doen. Je moet gaan *doen*. En al doende krijg je ideeën.'

Ik dacht erover na. Hoe kan dat eigenlijk?

Ja, dat je nieuwe ideeën krijgt als je dingen doet,

dat begreep ik. Zo ervaar ik dat ook in de praktijk. Ongeacht waar je precies mee bezig bent, door je bezigheden kom je in aanraking met van alles. Gebeurtenissen, feiten, geschiedenis, mensen. Dat brengt je op gedachten. Maar hoe begint het? Moet je niet een eerste idee hebben? Een begin? Voordat je met de eerste bezigheid kan beginnen?

Wat? Wat?

En moet je dat eerste idee niet eerst bedenken?

Daar dacht ik een tijdje over na, tot ik me realiseerde dat ik nu precies in de val was terechtgekomen die ik juist probeerde op te lossen. Ik bleef maar denken in plaats van in actie te komen. Ik ging er anders naar kijken. Zou ik soms al weten wat ik moest doen? Zou het al in mij zitten?

Misschien ging het er ook niet om te weten *wát*, maar was alleen het *wáár* nodig. Een plek. Dat had Jan Kees min of meer gezegd, bedacht ik: het maakt niet uit *wát* je doet, later doe je toch weer wat anders. Misschien was alleen de plek voldoende, volstond het om een plek te kiezen. En daar dan zomaar iets doen. Zien wat er gebeurt. Zien welke vragen dan bij je opkomen. En dan het spoor van die nieuwe vragen volgen.

**En daar dan zomaar iets doen. Zien wat er gebeurt.
Zien welke vragen dan bij je opkomen.
En dan het spoor van die nieuwe vragen volgen.**

Het scheen mij toe dat het kiezen van een plek iets makkelijker is dan te bedenken *wát* te doen. Voor dat laatste moet je al wat inzicht hebben in de situatie, terwijl je dat nu juist niet hebt, je begint immers met iets nieuws. Het kiezen van een plek leek me makkelijker. Ik zou op een nieuwe plek kunnen rondkijken, de boel een beetje verkennen. Eenmaal ter plekke zou zich wellicht ook iets aandienen wat ik zou kunnen proberen. Zonder dat ik dat van tevoren behoefde uit te broeden.

Een plek bedenken. Makkelijker wellicht. Maar toch... Waar dan? Welke plek? Maar blijkbaar moest ik er niet zo erg over nadenken. Als het niet de bedoeling was om plekken te bedenken, dan zou het wel gaan om plekken die ik al ken. Plekken waar ik van houd, of die mij aantrekken. Plekken waar ik blij van word. Misschien was dat wel de ingang, moest ik zulke

toen ik daar was vroeg ik me af...

plekken opzoeken. Niet al bedenken wat ik daar moet doen, maar een beetje verkennen. Rondkijken. Ervaren. Zo nauw kwam het er niet op aan, dat was het hele punt. Mijn ervaringen zouden immers voor nieuwe ideeën zorgen en ik zou die volgen en weer op een andere plek terechtkomen.

'Als je niet op het veld staat kan je niet scoren.'

Zulke gedachten gingen door me heen. Een uitspraak van Johan Crujff schoot me in gedachten: 'Als je niet op het veld staat kan je niet scoren.' Ergens in mijn achterhoofd zweefde een twijfel, misschien had Crujff gezegd: 'Als je op de bank zit kan je niet

scoren.' Had ik het wellicht verbasterd? Ik ging ernaar op zoek maar kon het niet vinden. Wel vond ik: 'Je moet schieten, anders kan je niet scoren.' Ook mooi. Misschien had hij ál die dingen wel gezegd. Ik hoor het hem zo zeggen.

Eerst maar eens het veld op. Dat was eigenlijk wat ik erin las. Meedoen, ervaren hoe het is, kijken wat er bevalt of niet bevalt. Niet langs de lijn blijven staan, maar ervaringen opdoen. Verkennen. Vanuit de eenvoudige vaststelling dat er buiten het veld in ieder geval geen kans is op een doelpuntje. Geen kans op een scher-

mutseling of een schijnbeweging. Het gaat erom op een veld te staan. Ook als je iets onderneemt wat je nog niet eerder hebt gedaan. Juist dan. Op een speelveld staan, dat is eigenlijk al succes. Zeker als je nog niet een scherp doel voor ogen hebt maar juist nieuw gebied wilt verkennen.

En het *spel*? De bedoeling ervan, de spelregels, hoe het gespeeld moet worden, wat je rol is? Dat komt ook vanzelf wel, realiseerde ik me. Ik wilde het maar uitstellen om daarover na te denken.

'ik doe mee!
eh,, wat is het spel?'

► EEN SPEELVELD OPSTAPPEN

Heb ik een voorbeeld van zomaar een speelveld opstappen? Nou, bijvoorbeeld dit: Terug uit Australië, waar ik twee jaar had gewerkt, sprak ik mijn broer en vroeg hem of hij een voetbalclub voor mij wist. De volgende zaterdag stond ik langs de lijn, tussen nog een dozijn mannen met de handen in de zakken. Op het veld renden veertigers achter de bal aan, er werd geklaagd en gescholden, het gebruikelijke tafereel. Ik kende geen van allen. Na het een tijdje te hebben aangezien, vroeg ik rond en vond een bestuurslid. Ik vroeg hem of ik kon komen voetballen.

We praatten wat en op een gegeven moment zei hij: 'Op welke positie speel je?'

In een flits realiseerde ik me dat als ik nu 'voorstopper' zou zeggen het ook voorstopper zou zijn. Ik was al vijftien jaar voorstopper geweest, en daar zou ik dan nog zo'n tien jaar aan toevoegen. Niets mis mee natuurlijk, en ik had er ook geen negatief gevoel bij. Maar als ik nog wat anders wilde... En het eenvoudige besef viel mij in: wat ik nu zeg, is wat gebeuren zal.

Ik zei: 'Spits.'

Het bestuurslid toonde geen verrassing. Hoe kon het ook, hij wist niet beter en had geen reden aan mij te twijfelen. Strikt genomen had ik ook geen onwaarheid gesproken; hij had mij niet gevraagd wat ik *speelde*. Hij had mij gevraagd mij uit te spreken over een positie op het veld en dat had ik gedaan. Zonder dat vanuit het verleden te bekijken.

Een week later stond ik op een veld en nam voor het eerst zelf de aftrap. In een team van jongens die ik de hand had geschud en nog maar nauwelijks kende, en van wie geen enkele er ook maar aan twijfelde dat ik spits was. En dat bleef zo. Ook na een paar maanden en zelfs na een jaar was er nog niemand op een ander idee gekomen.

En ik? Ik twijfelde vaak. Soms ook niet, als het me gelukt was een bal in het doel te krijgen. Bovenal genoot ik van dit vreemde en wonderbaarlijke avontuur. Ik voelde me een acteur die een rol speelde in een film. De rol van iemand anders eigenlijk. Waarbij niemand doorhad dat ik het was. Het meest wonderbaarlijk vond ik nog wel dat mij nu vanzelf nieuwe kwaliteiten werden toegedicht, die nu eenmaal bij een spits horen.

Toen ik na de eerste wedstrijd naar huis fietste dacht ik: O jee, wat heb ik nu gedaan! Wat moet daarvan komen?! Hoelang duurt het voordat ze me ontmaskeren? Maar daar was niemand mee bezig, alleen ik. En ook ik raakte eraan gewend. Bracht ik er wat van terecht? Dat speelde blijkbaar geen grote rol. Jaren later biechtte ik op dat ik zomaar had gezegd dat ik spits was. Niemand kwam op het idee dat er iets mis mee was. Sommigen wilden het niet geloven. De meesten waren nauwelijks geïnteresseerd.

▶ VOORBEELDEN VAN SPEELVELDEN

Als ik het over speelvelden heb, bedoel ik fysieke plekken. Van allerlei soort. Plekken waar wat gebeurt en waar mensen ergens mee bezig zijn. Werkomgevingen misschien, kantoren, werkplaatsen, laboratoria, loodsen, magazijnen. Of ook bibliotheken, markten, congrescentra, sportvelden, kunstopleidingen, ziekenhuizen, overheidsinstellingen en ga zo maar door.

Jan Cremer geeft een kleurrijk voorbeeld van een nieuw speelveld opstappen, hij schetst hoe hij in de haven begint als klinker, terwijl hij dat nog nooit eerder gedaan heeft.¹ Nadat hij op het kantoor is geweest, moet hij zich melden bij baas Blokker:

Eindelijk vond ik baas Blokker, een oudere man in een grijs burgerpak.

'Ik ben de nieuwe klinker,' introduceerde ik me.

'Okee,' baste hij met de hese stem van een voorzanger in de Gereformeerde Kerk of aanvoerder van het supportersteam van Ajax. Ik kreeg een groepje mannen aangewezen. Een stelletje rauwdauwen, allemaal ouder dan ik. Zelfs eentje dik in de zestig.

'Naar dok F,' beval baas Blokker, 'en dan doorgaan waar de knijssevestijn mee opgehouden is vorige week. Pak 'm maar in de linkse tremphuis en veultreer ze maar, als je maar zorgt dat de menievertroepel blank blijft in verband met de uithoos en het ruimteoverzicht. Knijpers hier,' en hij knikte naar de oude baas in mijn groepje werkers, 'weet de weg.'

[...]

Aangekomen bij de wand die wij moesten klinken zei ik achteloos tegen Knijpers:

'Zeg, hoe klinken jullie hier? A-Kwadaals of B-Kwadaals?'

'A-Kwadaals of B-Kwadaals?' vroeg hij niet begrijpend, z'n voorhoofd fronsend.

'Ja,' zei ik, 'in Rotterdam klonken we altijd B- of C-Kwadaals.'

'Nou daar heb ik nog nooit van gehoord,' zei hij. 'Maar hier doen we het zo.'

Hij pakte het grote stalen geweer.

1 Ik Jan Cremer. Tweede boek

Werkelijkheid en verbeelding zullen hier gemengd zijn, maar het confronterende van het betreden van een nieuwe omgeving wordt prachtig geschetst. Het onbekende komt met name naar voren in de taal die wordt gesproken en die Jan Cremer weergeeft zonder hem te begrijpen.

Een ander voorbeeld dat ik kan geven is dit:

Het trekt je om kok te worden en om dat te onderzoeken neem je een baan als vaatwasser in een restaurant. Dat is een speelveld. Een plek waar het gebeurt, waar mensen ergens mee bezig zijn, de keuken. Je verschaft jezelf de gelegenheid om daar rond te hangen. Je ziet de verschillende koks aan de slag, elk met een eigen stijl. Je ziet de rollen die er zijn in de organisatie, hoe de dag verloopt, de voorbereiding, het moment dat

de eerste gasten arriveren. Wat er nog moet gebeuren als de laatste gast is vertrokken. Van de menu's, de bediening, de drukte, de gebruikte apparatuur, de inkoop en nog van allerlei andere dingen krijg je een vleug mee.

De vaat doen is misschien niet je meest geliefde bezigheid, maar het gaat me om

het voorbeeld: dit speelveld stelt je in staat om te leren over het werken in een keuken. Een voor jou nieuw gebied. Een experiment waarin je ervaring opdoet en tegelijk iets uitvindt over jezelf, over je eigen wens, je inspiratie. Wil je inderdaad kok worden? Hoe reageer je op de organisatie in de keuken, de rollen, de samenwerking? Zijn er contacten met de gasten, en hoe zijn die? Wat trekt je het meest? Het koken? De recepten? Het verrassen en verwennen van mensen? Hoe ervaar je de werktijden, het weekritme? Enzovoort.

Zou je niet beter naar een school kunnen gaan als je kok wilt worden?

Dat is een interessante vraag... Ik denk dat het zo is: als je al weet dat je kok wilt worden, dan lijkt het me dat je naar een school moet gaan. Maar dat is eigenlijk niet de situatie waar ik het over heb. Ik ben geïnteresseerd in iemand die dat nog niet zeker weet en het wil onderzoeken. Die zich erdoor aangetrokken voelt. Of zich aangetrokken voelt tot een restaurant zonder nog een specifieke rol op het oog te hebben. Of die graag voor andere mensen zorgt en wil onderzoeken of een restaurant daar een geschikte plek voor is.

▶ WELK SPEELVELD?

Als je voor jezelf weet dat iets je aantrekt en wat het gebied is dat je wilt verkennen, dan zou je daarbij nog verschillende speelvelden kunnen bedenken. In het voorbeeld van de kok zou je ook in het restaurant kunnen gaan eten. Een minder ingrijpend speelveld waar je minder van opsteekt – wellicht krijg je geen kok te zien. Of je zou een etentje kunnen organiseren waar jij zelf de kok bent. Of een workshop koken volgen of geven, of een eetstalletje runnen in de zomer op een foodfestival. Of een kok vragen of je een week mag meedraaien. Of eens met je tante praten die kok is geweest.

Zo zijn er altijd verschillende mogelijkheden. Als de archeologie je aantrekt, kun je meewerken aan een opgraving. In de buurt, of in Zuid-Amerika. Of iemand interviewen via de website *Vrienden van de Archeologie*.

Als je een blaasinstrument wilt leren spelen: bezoek een repetitie van de plaatselijke harmonie, probeer een paar tonen te blazen op de jaarlijkse verenigingsmarkt in je dorp, neem een proefles, loop achter de fanfare aan, leen de trompet die je oom niet meer gebruikt.

Zo zijn er bij iets wat je aantrekt meerdere speelvelden mogelijk.

Het gaat er niet om het beste speelveld te bedenken. De eerste wet van Jan Kees voerspelt dat je het weer zult verruilen voor een volgend speelveld. Bovendien bevind je je op nieuw terrein, het is ook niet goed mogelijk om van tevoren een inschatting te maken van welk speelveld je iets waardevols gaat opleveren. Daarbij hoeft je je bovendien niet tot één speelveld te beperken, het is best mogelijk om meer speelvelden tegelijk op te gaan. En afwassen én voor je hele familie koken én met je tante praten.

► SUCCES

Dit is de eerste stap van het SWITCH-Canvas: een speelveld opstappen zonder je te veel te verdiepen in het spel. Het succes smaken van meteen op het veld te staan.

Want dat is het eigenlijk wel, een vorm van succes. De omstandigheid dat je op de piste staat, te midden van de gebeurtenissen en mensen om je heen. Dat je ergens aan deelneemt, dat je acteur bent in het spel dat zich afspeelt. Je begint ermee, met dat succes, dat is het bijzondere.

Goed, je kunt zeggen dat je de rol van vaatwasser nog geen succes vindt als je eigenlijk kok wilt worden. Maar dan stel je de situatie op een verkeerde manier voor. De kwestie is namelijk niet dat je kok wilt worden. De kwestie is: je wilt onderzoeken of het iets voor je is om kok te worden.

Dat is iets anders. 'Kok worden' is een concreet doel. Waar een plan voor bedacht kan worden. En als dat concrete doel op een gegeven moment bereikt wordt, dan is dat het succes. 'Kok onderzoeken' is een *onscherp* doel. Bij een onscherp doel hoort een verkenning, het succes zit hem er nu in dat je nieuw gebied bestrijkt. Dat je op nieuw terrein acties onderneemt die een licht werpen op je doel. En dat doe je als je op een speelveld staat.

**Waar voel je die fascinatie?
Dat is de plek waar je naartoe moet,
daar moet je zijn.**

Het SWITCH-Canvas begint met succes. Het is niet zo dat je alle zes stappen hoeft te doorlopen om uiteindelijk iets te bereiken. Al in de eerste stap en vanaf het eerste moment ben je bezig met je succes. Zelfs als je eerste speelveld bescheiden is, is het wel écht. In de werkelijkheid, met échte mensen en echte doelen en belangen. Zonder uitstel begin je met iets wezenlijks. Vanaf het moment dat je je gesprek met je tante hebt, wint je verkenning terrein. Vanaf de eerste dag van je stage bij een bedrijf ben je op weg in nieuw gebied. Zodra je je kraampje inschrijft bij een foodfestival is het spel op de wagen.

Dat zijn speelvelden, en misschien hoef je ook niet zo hard na te denken om ze te verzinnen. Waarschijnlijk zullen sommige zich vanzelf aandienen. Als jij je ertoe aange trokken voelt om iets nieuws te doen, dan is er in jou al een soort fascinatie aanwezig. Iets boeit je. En daar heb je een beeld bij, je weet wanneer je die fascinatie voelt, waar

je erdoor aangestoken raakt. Die plek, dat is de plek waar je naartoe moet, daar moet je zijn. Die plek inspireert je.

Net als *speelveld is inspiratie* een element dat nodig is om iets te gaan doen wat je nog niet eerder hebt gedaan. Maar voordat ik daarover vertel, wil ik eerst nog ergens anders heen. Ik wil nadenken over de vraag: wat breng je mee het veld op? Breng je eigenlijk iets mee als je op nieuw terrein begeeft?

Met die vraag ga ik aan de slag in het volgende hoofdstuk: *Waarde*. Dit hoofdstuk besluit ik met *Veldwerk & Veldspel*, praktische voorbeelden en suggesties voor speelvelden die je kunt toepassen in jouw eigen situatie. Elk hoofdstuk in dit boek dat zich daartoe leent heeft zo'n blok *Veldwerk & Veldspel*. Je kunt er ook voor kiezen dit tot later te bewaren en eerst verder gaan met het hoofdstuk *Waarde*.

Veldwerk & Veldspel

In Veldwerk & Veldspel vind je suggesties die je op een idee kunnen brengen voor jouw situatie. Vanzelfsprekend hoef je niet al deze dingen te doen. Kies alleen iets uit als het je aanspreekt en laat de rest rusten.

*En nu jij!
In jouw situatie!*

SPEELVELD

Suggesties

Als voorbeelden je stimuleren

'Laat je inspireren'

Onderzoek iets, probeer iets uit, experimenteer, voer een verkenning uit, wees een detective, een journalist, een schatgraver, een wetenschapper, een ontdekkingsreiziger. Kijk uit naar plekken waar wat gebeurt en waar mensen ergens mee bezig zijn.

- Bezoek een veiling, een markt, een openbare verkoop, een rechtszaak, een politiek debat, een lezing, een congres, een voorlichtingsavond van de gemeente.
- De open dag van een school, een beurs van verzamelaars, een vaktechnisch congres, ga een weekend op stap met een groep vogelaars.
- Word vrijwilliger bij het theater, in het opvangcentrum, in het ziekenhuis, bij Natuurmonumenten, bij de bibliotheek.
- Adopteer een traject van het Pieterpad, onderhoud het bioscooporgel, ga in een orkest spelen of ga broodjes voor ze smeren, wilgen snoeien, de steiger mee helpen opknappen, helpen schilderen, schuurtjes timmeren, dakgoten vervangen.
- Vraag om een stage in een restaurant, een garage, een winkel, bij een marktkraam, een klusjesman, een timmerbedrijf, een installatiebedrijf, catering, boekhouding. Bied jezelf aan als werkracht, onbetaald misschien, om een maand mee te lopen op voorwaarde dat je iets leert. Of ook alleen om op het speelveld te kunnen zijn en rond te kunnen kijken.
- Ga mee met een rondleiding van de stadsbioloog, van een architect, van een geoloog, een historicus.
- Ga iemand interviewen voor de lokale krant, schrijf zomaar een stuk en stuur het in, begin een themapagina op Facebook, word lid van een expertisegroep op LinkedIn en breng stukken in.

- Ga zelf met een kraampje staan, op een groente- en fruitmarkt, op een themamarkt, een foodfair, een tentoonstelling, een kunstmarkt, een boekenmarkt, een braderie, op Koningsdag.
- Volg een workshop ergens voor, bezoek de open dag van een bedrijf.

Zorg ervoor dat je op je speelveld mensen tegenkomt en met mensen kunt praten. Ook een gesprek met iemand is op zich al een 'speelveld'. Vooral als je over iets nieuws praat met een nieuw iemand.

- Ga eens praten met je tante, die een bedrijf heeft, over je idee om zelf zoiets te starten.
- Als je iemand kent die bij een bedrijf werkt waar je interesse in hebt, vraag dan of je eens een gesprek kunt hebben.
- Maak een praatje met iemand van de krant (naar wat voor kopij is de krant op zoek?), spreek de verwarmingsinstallateur aan (hoe bevalt zijn werk hem?), knoop een praatje aan met iemand op een eetmarkt (wat is een makkelijke manier om een eettentje te beginnen en hoe werkt dat eigenlijk?).

Je kunt ook al een actie verzinnen om zelf op je speelveld te doen.

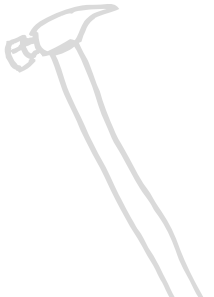
- Bied jezelf aan als aardappelschiller voor de week van het skûtsjesilen, als chauffeur op de buurtbus, als stagiair bij een bedrijf, als organisator voor het jaarfeest, de halve marathon, het commerciële event van de plaatselijke ondernemersvereniging.

Of je kunt géén actie verzinnen.

- Wees alleen aanwezig en kijk rond. Bij een veiling of een lezing bijvoorbeeld, of op de verzamelaarsbeurs. Heb vertrouwen in wat er gaat komen, stel jezelf geen doel, wees opmerkzaam, proef de sfeer, verzamel ideeën. Wie komt er op je af?

Denk aan de wet van Jan Kees, op zo'n speelveld doe je ideeën op. Dat is de volgorde, eerst het speelveld en niet andersom. Niet te veel nadenken dus.

En hou in alle genoemde situaties je aandacht ook al gericht op ideeën voor volgende speelvelden. Volgende mensen om te ontmoeten, volgende plekken om te bezoeken. Als zulke mogelijkheden zich voordoen, herken ze dan en pak ze beet.

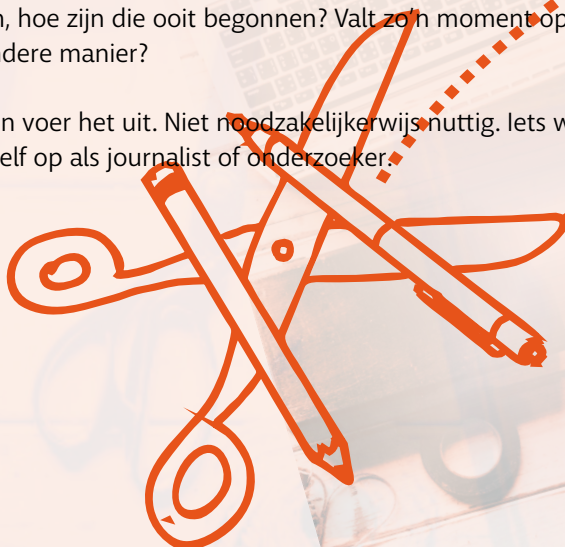

Suggesties

Als je plezier hebt in spelen en improviseren 'Alvast een klein avontuurtje meemaken'

Kijk naar je dagelijks leven, doet zich daar een gelegenheid voor die nieuw voor je is? Stap daarin, als in een avontuur, en maak het mee.

- Bijvoorbeeld als scheids- of grensrechter optreden bij het team van je dochter, achter een kraampje gaan staan voor je club of voor een goed doel, langs de deur gaan met een collectebus, de algemene ledenvergadering van je vereniging bezoeken dit jaar, boodschappen doen voor je buurvrouw die haar been gebroken heeft, een boek over een jou onbekend onderwerp lezen en daarover een lezing houden voor je vrienden.
- Verzin een plek waar je nooit komt en bezoek die. Een plek waar wat gebeurt en waar mensen ergens mee bezig zijn. Het gaat om zomaar iets, om een terrein waar je niets van weet en om handelingen die je nooit gedaan hebt.
- Doe iets wat je nooit doet. Bijvoorbeeld een gesprek met iemand die je niet kent, of iemand helpen verhuizen, of een lied zingen op een plein. Je kunt ook een vriend of vriendin vragen of je een keer mee kunt doen met wat hij of zij doet.
- Verzamel momenten uit het verleden waarop je iets nieuws voor het eerst begon. Een eerste dag op het werk, een eerste sportwedstrijd, een eerste optreden, je eerste zoen. Loop je hobby's langs, hoe zijn die begonnen? Loop de dingen langs die deze week in je agenda staan, hoe zijn die ooit begonnen? Valt zo'n moment opnieuw te creëren op de een of andere manier?
- Verzin een onderzoek, en voer het uit. Niet noodzakelijkerwijs nuttig. Iets wat je je altijd al afvroeg. Stel jezelf op als journalist of onderzoeker.

Suggesties

Als je al een richting voor ogen hebt

'Je wens verder verkennen'

Je kunt willekeurig welk speelveld opzoeken om ideeën op te doen. Maar het kan ook zijn dat je al iets meer gericht aan de slag gaat. Omdat je een bepaalde wens of fascinatie hebt.

- Neem je wens of fascinatie in gedachten en bedenk welke fysieke plekken daarbij horen. En welke groepen mensen of organisaties. Bezoek die plekken.
- Welke mogelijkheden bestaan er om contact te leggen met mensen of organisaties? Ken je daar iemand? Ken je iemand die iemand kent? Kun je iemand spreken?
- Is er misschien ook een mogelijkheid tot actie, kun je iets ondernemen? Kun je ergens aan deelnemen?
- Zet een prikbord op voor je speelveld. Een sociaal medium (Facebook, Instagram...) of een echt prikbord met prikkers of punaises, een whiteboard, een koelkastdeur. Je prikbord brengt tot uitdrukking dat je met iets bijzonders bezig bent. Een onderzoek. Een avontuur. Dat het een speelveld is en niet de sleur van alledag.
- Verzamel op je prikbord van alles over je speelveld. In ieder geval je richting of je wens, je fascinatie. En verder van alles wat er voorvalt en voorbijkomt.

Suggesties

Als publiek en je vriendenkring je stimuleren

'Maak je verkenning zichtbaar'

Als het je stimuleert als er andere mensen getuige zijn van je verkenning – die weten dat je een speelveld opgaat, je vriendenkring of een nog grotere cirkel – dan ligt het voor de hand om een sociaal medium als 'prikbord' te gebruiken. Dat heeft als bijkomend voordeel dat je je prikbord *publiceert*. Je vriendenkring kan met je meeleven en reageren.

- Publiceer een *kick-off* op je prikbord en maak bekend dat je het speelveld bent opgestapt. Vertel over je inspiratie, afficheer jezelf als verkenner of als detective en vertel over waar je nieuwsgierig naar bent.
- Post trofeeën die je verzamelt op je speelveld: gebeurtenissen, personen, ontdekkingen, selfies.
- Publiceer over ontwikkelingen op je speelveld, de laatste nieuwtjes, verrassende gebeurtenissen, smeuge verhalen.
- Stel mensen vragen via je prikbord.
- Pas de suggesties en feedback van je publiek toe op je speelveld, en laat weten hoe dat verloopt.

Suggesties

**Als je enthousiasme put uit
iets te begrijpen of te doorzien**

'Verschaf jezelf helderheid'

Misschien heb je, terwijl je de suggesties hierboven las, je al die tijd afgevraagd: maar in mijn situatie, wat zou een speelveld voor mij kunnen zijn, wat kan ik nu eens doen?! En misschien zit je ook nu nog te peinzen wat het kan zijn. Dan is het waarschijnlijk het beste om te stoppen met erover na te denken. Praktischer is het om in plaats daarvan een keer te praten met een vriend of vriendin, of met een collega met wie je vertrouwd bent. Over speelvelden voor je. En om dan mogelijkheden de revue te laten passeren.

Bedenk: je hoeft niet het ideale speelveld te bedenken, het gaat er alleen om een paar beginnetjes te vinden en die te onderzoeken. Neem die beginnetjes en bekijk ze met aandacht. Niet kijken of ze ergens in passen (want dan sla je weer aan het denken), maar alleen kijken wat er is. Laat de controle varen. Begeef je in die situaties en van daaruit zullen er volgende ideeën op je pad komen.

Omdat *speelveld* zo'n essentieel onderdeel is van je verkenning ga ik later in dit boek nog uitgebreider in op speelvelden en experimenten verzinnen.

WAS ER IETS VOOR JE BIJ?

Ben je naar aanleiding van deze suggesties op een eigen ingeving gekomen? Pak die beet! Wel iets waar je zin in hebt natuurlijk.

Register

- Avontuur, 14
- Bateson, Gregory, 260, 261
- Byttebier, Igor, 103
- COCD, 103
- Cohn, Ruth, 261, 262
- Creatieve technieken
 - de superheld, 104
 - dieranalogie, 105
 - directe analogie, 104
 - ontstaan van, 258
 - toevalstreffers, 104
 - vrije incubatie, 105
- Creativiteit
 - creatief denken, 103, 258
 - creatief doen, 99, 102
 - creativiteit, 99, 101, 208, 217
 - innovatie, 215
 - op een ander moment, 217
 - out of the box*, 103
- Cremer, Jan, 35
- Cruijff, Johan, 33
- Csikszentmihalyi, Mihalyi, 257
- Dieranalogie, 105
- Dilts, Robert B., 260
- Directe analogie, 104
- Doen en zijn, 86
- Dohmen, Joep, 258
- Eerst doen, dan denken, 26, 255
- Eerste wet van Jan Kees, 26
- Empathy Map, 245
- Experiment, 156, 158, 164, 180, 189, 218, 219, 220, 256, 257
- Fens, Ti, 49, 271
- Feynman, Richard, 155
- Fit, de, 259, 260
- Fuller, R. Buckminster, 31
- Fuzzy goals, 256
- Gogol, Nikolaj Vasiljevitsj, 123
- Gray, Dave, 163, 184, 256
- Grimm, Gebroeders, 237
- Homerus, 223
- Innovatie, 215
- Klein beginnen, 257
- Kyzyl, 155
- Langkous, Pippi, 49
- Leighton, Ralph, 155
- Linklater, Richard, 31
- Logische niveaus van Bateson, 260
- Maakbaarheid, 100, 258
- Morfologische analyse, 246
- MVP/MLP, 255
- Nomads -
 - Masters of the Eurasian Steppe, 159
- Onscherp doel, 38, 163, 164, 216
- Osterwalder, Alexander, 259, 260
- Out of the box, 103
- Pilot, 216-218, 221, 224-230, 232-234
- Pilot en Project
 - financiële logica, 220
 - instrumenten voor
 - verschillende situaties, 221
 - inzet creativiteit, 217
 - top-down en bottom-up, 219
- Poolster
 - voor een persoonlijke switch, 148-151, 263
 - voor een pilot, 229, 231
 - voor een team, 229
- Positieve psychologie, 257
- Prikborden, 129
- Project, 215, 217, 221
- Redeneren vanuit een ideaal
 - eindresultaat, 247
- Renaissance, 258
- Resourcefulness, 100, 113
- Rituelen, 133-137

Seligman, Martin, 257
Smith, Keri, 81, 103, 181
Speelvraag, 162, 165, 173
Spel, 33, 38, 71, 155, 256
Spelen, 83, 256
Superheld, de, 104
SWITCH-Canvas
gebruik van het, 252
in een werksituatie, 206
interpretatie van de werkelijkheid, 261
korte introductie, 22
mens in de wereld, 263
mensbeeld, 260
ontstaansgeschiedenis, 11
pijlers, 254
postulaten, 255
Team
hoe gebruik je het SWITCH-Canvas
voor een team, 223
Terzani, Tiziano, 99
TGI – Thema Gecentreerde Interactie,
261, 262
Toevalstreffers, 104
Tu Fu, 67
Tuva, 155
Upchunken en downchunken, 246
Vainshtein, Sevyan, 158, 160
Verkennen, 10, 33, 37, 215, 221, 254, 259
Verkenning, 38, 123, 146, 148, 164, 166,
215-216, 232, 252
Vindingrijkheid, 100, 107
Vraag
bevlogenheid voor een vraag,
240, 244
formulering van een vraag,
169, 223, 237, 238, 240
hoofdvraag, 167, 241, 246
relevantie van een vraag, 242, 247
speelvraag, 165, 179
uitdagingsruimte van een vraag,
168, 238-240, 246
Vrije incubatie, 105
Waardepropositie, 259, 260

Overzicht van diagrammen en modellen

Het SWITCH-Canvas	24
Signalen van Doen en Zijn	86
Een leeg SWITCH-Canvas om zelf in te vullen	147
Verkenning van een onscherp doel	164
Verkenning van een onscherp doel, nu ook met projecten	166
Verkenning van een onscherp doel	216
Het creatieve proces voorafgaand aan een project	217
Het creatieve proces binnen een pilot	218
Het zich herhalende creatieve proces binnen een pilot	218
Poolsterren tijdens een pilot	229
Creatiemomenten tijdens een pilot	229
De Empathy Map	245
Het SWITCH-Canvas	253
Overlap van de twee waardepropositievragen	259
De Fit	260
De logische niveaus van Bateson	261
Het vierfactorenmodel van TGI	262
SWITCH-Canvas: de mens in de wereld	263
SWITCH-Canvas: de mens in beweging	264

Overzicht van technieken

Het SWITCH-Canvas	146
De Poolster	148
De Poolster voor een pilot	232
Eenvoudige technieken om vraagstellingen te toetsen	244

Bibliografie

- Altshuller, Genrich, Shulyak, Lev. *40 Principles: TRIZ Keys to Technical Innovation*. Technical Innovation Center, Worcester USA, 2005.
- Aslander, Martijn, Witteveen, Erwin. *Nooit af – [Permanent Bèta]: Een nieuwe kijk op de fundamente van ons leven: werk, school, zorg, overheid en management*. Business Contact, Amsterdam, 2015.
- Bateson, Gregory. *Steps to an Ecology of Mind: Collected Essays in Anthropology, Psychiatry, Evolution and Epistemology*. The University of Chicago Press, Chicago, 2000.
- Bekkum, Tibor van. *Bouwen aan organisatie identiteit: Sturen op waardecreatie, reputatie en verandering met het corporate merk*. Adfo groep, Amsterdam, 2015.
- Bellanca, J. (ed). *21st Century skills: Rethinking how students learn*. Solution Tree, Bloomington USA, 2010.
- Book of Songs. *Selections from the 'Book of Songs': Chinese poetry dating from the 11th to 7th centuries BC*. Panda Books, Beijing, 1983.
- Byttebier, Igor. *Creativiteit Hoe? Zo!: Inzicht, inspiratie en toepassingen voor het optimaal benutten van uw eigen creativiteit en die van uw organisatie*. Lannoo, Tielt, 2002.
- Covey, Stephen. *The 7 Habits of Highly Effective People: Powerful lessons in personal change*. Simon and Schuster US, New York, 2013.
- Cremer, Jan. *Ik, Jan Cremer (2)*. De Bezige Bij, Amsterdam, 2009.
- Cruiff, Johan. *Uitspraken: Een biografie in citaten*. Samengesteld door Sytze de Boer. Cruiff Library, Amsterdam, 2013.
- Dilts, Robert B. *A brief history of logical levels*. Online artikel. NLP University, 2014.
- Dilts, Robert B. *From Coach to Awakener*. Meta Publications, Santa Cruz, 2003.
- Dohmen, Joep. *Het Leven als kunstwerk*. Lemniscaat, Rotterdam, 2008.
- Dohmen, Joep (red). *Over levenskunst: De grote filosofen over het goede leven*. Ambo/Anthos, Amsterdam, 2002.
- Frederickson, Barbara. *Positive emotions broaden and build -- Advances on Experimental Social Psychology*, 47, 1-53. Burlington: Academic Press, Burlington, 2013.
- Frederickson, Barbara. *Positivity: Groundbreaking Research to Release Your Inner Optimist and Thrive*. Oneworld Publications, Londen, 2009.
- Fuller, R.B. *I seem to be a verb: Environment and Man's Future*. Bantam Books, New York, 1970.
- Gogol, Nicolaj Vasiljevitsj. *Dode zielen*. Uitgeverij G.A. van Oorschot, Amsterdam, 2001.
- Gray, Dave, Brown, Sunni, Macanufa, James. *Gamestorming: Spellen voor vernieuwers en veranderaars*. Kluwer, Deventer, 2012.
- Grimm, gebroeders. *GRIMM: Volledige uitgave van de 200 sprookjes verzameld door de gebroeders Grimm*. Lemniscaat, Rotterdam, 2005.
- Homerus. *De Odyssee*. Vertaald door Ben Bijnsdorp. Online beschikbaar gesteld.
- Jensen, Stine, Athisdam, Sunitha. *Dus ik ben... er nog*. Documentaireserie. 2017.

Zonder aarzeling iets nieuws ondernemen, wie wil dat niet?

Ander werk of een reis rond de wereld. Zzp'er worden of een roeiclub oprichten. Een midlife- of carrièreswitch of nog iets anders. Of heb je dat nooit, het verlangen naar iets nieuws? Leg dan dit boek opzij, want daar gaat het juist over.

Switchen – Hoe? Zo! is een handleiding. Je kunt er iets mee ondernemen wat voor jou nieuw is. Het geeft je zes invalshoeken die daarbij een rol spelen: het SWITCH-Canvas, dat stoelt op moderne inzichten uit de wereld van de ondernemer en de wetenschap. Wellicht zal één zo'n invalshoek jouw wens al vaart geven?

Doeboek

Het is een helder en aangenaam boek om te lezen, duidelijk en begrijpelijk. Iemand noemde het 'meeslepend, spannend en leuk'. Het is ook een doeboek vol toepasbare voorbeelden, praktische suggesties en creatieve technieken. Je kunt het steeds opnieuw gebruiken, thuis of op je werk, alleen of samen met anderen. Het is innovatief, creatief en inspirerend, en draagt bij aan je persoonlijke ontwikkeling.

Iets nieuws voor jou

Het gaat dus over het verkennen van iets waardoor je aangetrokken wordt, maar waarvan je nog niet precies weet hoe het eruitziet of hoe je het zult aanpakken. Ken je misschien een andere aanpak voor het verkennen van nieuw gebied? Nee toch?

Is er iets nieuws waar jij mee aan de slag zou willen? Een droom of wens? Met dit boek kun je het voor elkaar krijgen. Waarom wachten, waarom niet nu?

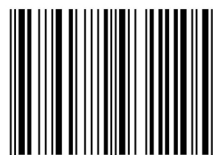

Gijs van Daltsen

Reiziger, schrijver, ondernemer, projectleider - dat zijn vier passies die Gijs van Daltsen schetsen.

En de drive om nieuw gebied op te zoeken en nieuwe dingen te proberen.

Hij is partner bij trainingsbureau Brightnewthings.nl, gespecialiseerd in mensen te coachen met het ondernemen van iets nieuws. En bedrijven met pilots en innovaties.

9 789082 931105 >

“Waarom wachten?”